

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА В УКРАЇНІ

А. Ейфеел , О. Гусятинська , Р. Сусол
Одеський державний аграрний університет

У результаті комплексної оцінки сучасного стану поголів'я великої рогатої худоба у господарствах усіх категорій в умовах України в розрізі останніх трьох років (2020-2022рр) встановлено тенденцію до стрімкого зниження поголів'я в межах 7,1-8,0 % за рік. Аналіз групування підприємств за кількістю великої рогатої худоби на 01.01.2022 року показує, що скотарством займалися 1792 підприємства, в яких налічувалось 1003,4 тис. голів. Подальший розвиток галузі молочного скотарства повинен відбуватися за рахунок: збільшення поголів'я корів при використанні сексованої спермопродукції; цілорічне утримання худоби на вигульних майданчиках, створення органічних ферм.

Ключові слова: *молочне скотарство, сучасний стан, проблеми, перспективи розвитку.*

Постановка проблеми. Станом на сьогодні галузь скотарства залишається однією з провідних як в світі так і в Україні, що підтверджується доволі високою питомою вагою молока та яловичини в структурі продукції тваринництва. У загальній структурі тваринницької продукції від галузі скотарства одержують понад 95% молока і близько 20-30% м'яса. Важливо, що після забою худоби використовують майже всі одержані продукти: кров, шлунково-кишковий тракт як сировину для ковбасної промисловості, жир внутрішніх органів, ендокринні залози для фармацевтики. Навіть з вмісту шлунково-кишкового тракту виготовляють вітамінну продукцію для подальшої годівлі птиці і свиней. Внутрішнє сало йде на виготовлення парфумів та деяких високоякісних видів мила. З кісток як побічного продукту після обвалювання туш та спеціальної технології одержують м'ясо-кісткове борошно та інші продукти. Усе вищевикладене є підтвердженням, що використовують практично всю масу органічної речовини тіла великої рогатої худоби [2].

Нажаль, згідно повідомлення голови спілки молочних підприємств України Вадима Чагаровського під час «Всеукраїнського молочного форуму-2020» в Україні спостерігається дефіцит молока. Так, у 2020 році дефіцит молока сягнув майже 1 млн т, проте лише за 2018-2019 рр. споживання населенням як молока так і молочних продуктів суттєво зросло, хоча це відбувається на фоні зменшення українського виробництва молочної продукції. Ріст споживання українцями молочних продуктів відбувається за рахунок імпорту і фальсифікату, а вірним розрахункам на заводі є похибки у вітчизняній офіційній статистиці, тому практик піддає сумніву показник, що

наближається до 10 млн т молока, виробленого українськими фермерами, згідно офіційних статистичних ресурсів та наполягає на виробництві лише 6,5 млн т молока. Слід зауважити, що в Україні щомісяця поголів'я корів зменшується на 10 тисяч корів, а офіційна статистика стверджує про переробку – 4,1 млн т молока на фоні загального фонду споживання – 7 млн т молока (з урахуванням імпорту) на 38 млн людей (185 кг/рік/ пересічного громадянина). Таким чином, залишки складають 0,8 млн т, що і стає підґрунтям виготовлення фальсифікату, який продається за готівку, оскільки дрібні підприємства працюють за готівку. В умовах сусідніх держав статистика стосовно надлишку (балансу) молока має інший вигляд. Так, країни ЄС станом на початок 2020 р. мають надлишок 15-18 млн т, а вже на 2025-2026 рр. надлишки молока можуть сягнути 30 млн т. Ймовірно, ці надлишки потраплять в Україну. В умовах Польщі станом на початок 2020 р. надлишки молока сягнули 2,5 млн т, а з урахуванням збереження політики ЄС прогнозовані надлишки молока в цій країні вже у 2025 р. досягнуть 4 млн т. Як вже зазначалося в Україні дефіцит молока досяг 1 млн т. Якщо не змінити ситуацію, вона набуде ще більшої критичності, оскільки імпорт молочної продукції до України стурбовує. Так, лише у 2018-2019 рр. в Україні зріс показник імпорту молочних продуктів на 278%.

Розглянемо рейтинг України у світовій молочної галузі. Для порівняння: 1990-ті роки і сьогодні. На початку 90-х років Україна займала 6-те місце з виробництва молока у світі: у 1994 р. в Україні виробництво склало 24,5 млн т молока, а у 2020 р. офіційна статистика надає дані – близько 10 млн т, тобто це 18-те місце в рейтингу. Реальність дещо інша: виробляється біля 6,5 млн т молока, що відповідає 32-ій позиції світового рейтингу. Крім того, за останні 30 років кількість переробних підприємств зменшилася приблизно втричі. Так, станом на кінець 2019 р. в Україні залишилося 192 переробних підприємства. Виробництво молока впало до 6,5 млн т – не 9,8 і не 10 (згідно статистики); переробка молока – 3,8 млн т; продукція з незбираного молока (питне молоко, ферментована продукція, свіжий кисломолочний сир) – 1,1 млн т (у 90-х було 6,4 млн т), вершкове масло – 89, 2 тис. т (ми маємо пам'ятати, що тут статистика подвоюється, адже великі компанії часто купують продукцію у малих підприємств і перефасовують під власним брендом); сир – 128,6 тис. т; сухе молоко – 34,1 тис. т; згущене молоко – 74,5 тис. т [1].

Аналіз актуальних досліджень. Галузь скотарство десятиліттями традиційно розвивалося у напрямі молочного та м'ясо-молочного розведення великої рогатої худоби. Водночас із 90-х років минулого століття і до цього часу відбувається доволі значне скорочення чисельності великої рогатої худоби, що обумовлено переважно економічною та в певній мірі епізоотичною (туберкульоз, лейкоз) складовими. Забезпечення населення України молоком і молочними продуктами вітчизняного виробництва залишається актуальним питанням продовольчої безпеки будь-якої держави, тому на державному рівні розвиток молочної скотарства визначено серед пріоритетних напрямів аграрної політики України [2]. Звідси, комплексна оцінка сучасного стану

поголів'я великої рогатої худоби та рівня ведення технології виробництва молока та яловичини в умовах промислових підприємств України з метою визначення стратегічного напрямку динаміки розвитку галузі молочного скотарства, що і стало предметом наших досліджень, є актуальною задачею сьогодення.

Станом на сьогодні у світі простежується наступна тенденція сучасного етапу розвитку молочного скотарства в низці провідних країн з розвинутим молочним бізнесом, що виявляється у достатньо стрімкому зростанні надою корів у молочних стадах (понад 10000 кг молока і більше), проте це все відбувається на фоні суттєвого скорочення строків господарського використання худоби, а в низці країн ще й на фоні скорочення поголів'я. Саме до таких країн належить наша Україна [1, 2, 4, 9].

Розвиток тваринництва за останні 20 років показує негативні зміни у поголів'ї сільськогосподарських тварин та обсягах виробництва основних продуктів тваринництва в господарствах усіх форм власності, тому нині складний стан у розвитку тваринництва України потребує певних дій від поєднання та ефективної роботи ланцюжка: влада – наука – освіта – виробництво. Тому, на нашу думку, аналіз поточного стану галузі скотарства є першим етапом вирішення цієї проблеми та подальшого пошуку можливих шляхів методів підвищення виробництва продукції скотарства через пропозиції для дієвого втручання держави або пошук грантових проектів для різноманітних бізнес структур задля подолання деструктивних процесів у виробничо-господарській діяльності тваринницьких підприємств з метою призупинення руйнування галузі та нарощування обсягів конкурентоспроможної тваринницької продукції високої якості [9].

Матеріал та методи досліджень. Проведений аналіз стосовно вивчення сучасного стану технології виробництва племінної та товарної продукції скотарства на основі опрацювання офіційної статистичної звітності [6] по тваринництву з акцентом на виробництво в умовах півдня України у динаміці років. Інформація щодо кількості сільськогосподарських тварин відображена з урахуванням перегляду даних, що здійснюється відповідно до глави 4 розділу IV Методики проведення розрахунків основних статистичних показників виробництва продукції тваринництва (наказ Держстату від 22.11.2016 № 220).

Виклад основного матеріалу. Аналіз стану галузі за чисельністю поголів'я великої рогатої худоби у динаміці останніх 20 років у різних категоріях господарств України представлено у таблиці 1. Так, поголів'я великої рогатої худоби станом на 1 січня 2001 року становило 9423,7 тисяч голів у господарствах усіх категорій, у 2015 році цей показник значно зменшився і сягнув 3884 тис. голів. До 2015 року простежується чітка тенденція зниження поголів'я, так за 15 років воно істотно зменшилося на 5539,7 тис. голів або на 58,8 % відносно попереднього періоду. Чисельність поголів'я великої рогатої худоби в 2020 р. склала 3092,0 тис. гол., що менше в порівнянні з 2015 р. на 20,4 %. У динаміці останніх трьох років (2019-2021 рр.)

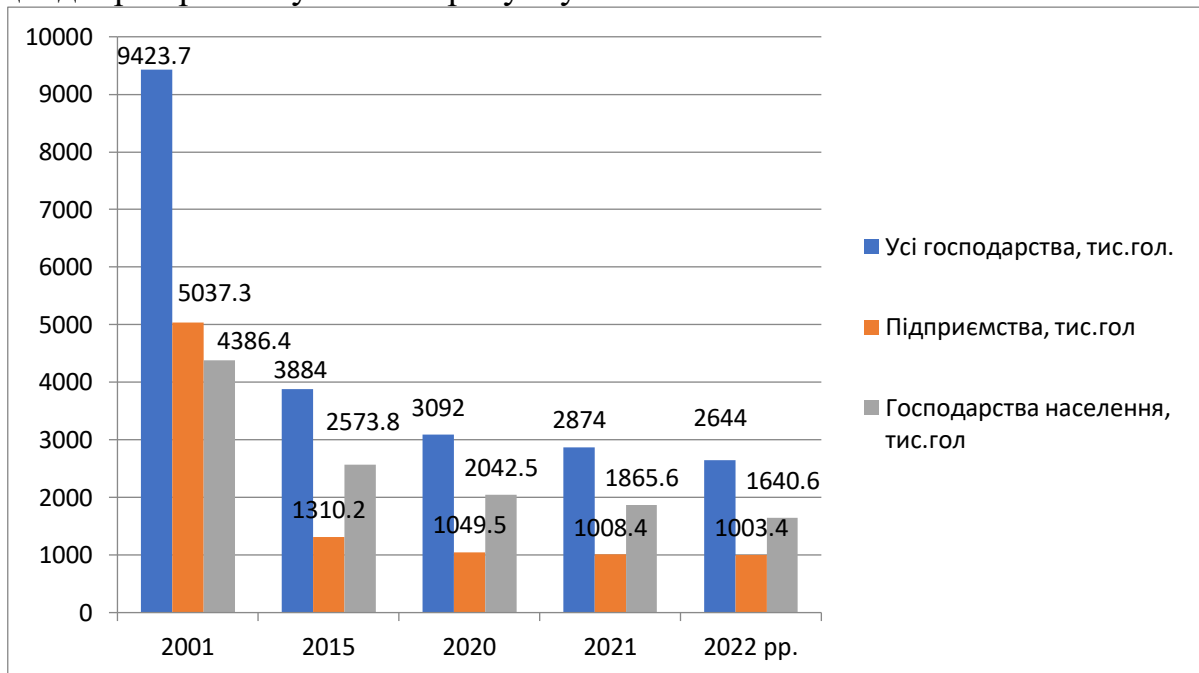
простежується тенденція до ще більш різкого зниження поголів'я в межах 7,1 та 8,0 % за рік.

Таблиця 1. Динаміка поголів'я великої рогатої худоби у господарствах всіх форм власності станом на 1 січня відповідного року, тис. гол.

Показник	Роки				
	2001	2015	2020	2021	2022
Господарства усіх категорій					
Велика рогата худоба	9423,7	3884,0	3092,0	2874,0	2644,0
% до попереднього року	100	41,2	79,6	92,9	92,0
у т.ч. корови	4958,3	2262,7	1788,5	1673,0	1544,0
% до попереднього року	100	45,6	79,0	93,5	92,3
Підприємства					
Велика рогата худоба	5037,3	1310,2	1049,5	1008,4	1003,4
% до попереднього року	100	26,0	80,1	96,1	99,5
у т.ч. корови	1851,0	529,2	438,6	423,9	424,6
% до попереднього року	100	28,6	82,9	80,1	100,2
Господарства населення					
Велика рогата худоба	4386,4	2573,8	2042,5	1865,6	1640,6
% до попереднього року	100	58,7	79,4	91,3	87,9
у т.ч. корови	3107,3	1733,5	1349,9	1249,1	1119,4
% до попереднього року	100	55,8	77,9	92,5	89,6

Якщо розглянути окремо підприємства та господарства населення можна однозначно сказати, що саме на підприємствах відбулося різке зниження поголів'я, порівняно з господарствами населення. Так, в 2015 році на підприємствах поголів'я великої рогатої худоби за 15 років знизилося на 3727,1 тис. гол. або на 74 % в порівнянні з 2001 роком. Тоді як, в господарствах населення поголів'я знизилося на 1812,6 тис. гол. або 41,3 %, що майже в два рази менше, ніж на підприємствах. В наступні п'ять років (2015-2020 рр.) ситуація склалася наступним чином: на підприємствах поголів'я зменшилося на 19,9 %, а в господарствах населення – на 20,6%, тобто різниця майже не помітна. За останні три роки поголів'я продовжує знижуватися і там і там, але найбільш помітно у господарствах населення. В 2020 р. поголів'я великої рогатої худоби на підприємствах становило 1049,5 тис. гол., в 2021 р. – 1008,4 тис. гол., в 2022 р. – 1003,4 тис. гол., тобто воно знизилося на 3,9 і 0,5% відповідно до попереднього року. В господарствах населення, цей показник склав у 2020 р. – 2042,5 тис. голів, у 2021 р. – 1865,6 тис. гол. і у 2022р. – 1640,6

тис. гол., тобто поголів'я знизилося на 8,7 % і 12,1% відповідно. Наглядно ситуація добре простежується на рисунку 1.

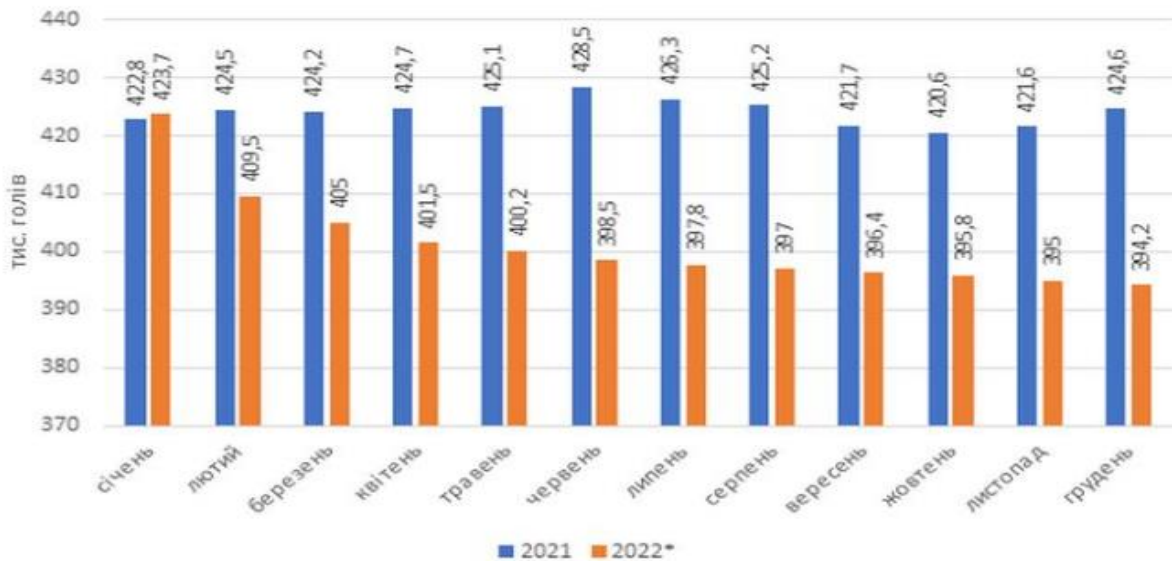
Рис.1. Динаміка поголів'я великої рогатої худоби у господарствах всіх форм власності станом на 1 січня відповідного року, тис. гол.

Для отримання більш чіткої картини ситуації, яка склалася у галузі скотарстві, необхідно проаналізувати наявність саме корів. Питома вага корів від загальної кількості великої рогатої худоби в усіх категоріях господарств становила 52,6 % у 2001 році, в тому числі на підприємствах цей показник був 36,7 %, а в господарствах населення – 70,8 %. Тоді як у 2022 р. він становить відповідно 58,4 %, 42,3% і 68,2% [6]. Можна зробити наступний висновок, що питома вага корів на теперішній час більша в порівнянні з 2001 роком, особливо це помітно на прикладі підприємств, де в 2022 р. в порівнянні з 2001 р. корів стало більше на 5,6 %. Більша кількість корів зосереджена в господарствах населення, що становить 68,2-70,8 %.

Слідкуючи за динамікою поголів'я великої рогатої худоби, можна зазначити, що в 2001р. більша частка поголів'я була зосереджена на підприємствах, а в 2015 році і до тепер перевагу мали господарства населення. Нажаль, все менше підприємств займається виробництвом продукції скотарства, а основні сили зосереджені серед господарств населення [6].

З початком війни 24 лютого 2022 року економіка України переживає важкі часи, а молочна галузь не стала винятком та з перших днів війни перебуває в шоковому стані та фактично паралізувало ведення молочного бізнесу, проте, за кілька тижнів галузь почала працювати, підлаштовуючись під нові реалії та виклики. Точної статистичної інформації з приводу як поголів'я та так і виробництва молока наразі немає, але, за ймовірно можливими попередніми розрахунками, лише в лютому чисельність корів промислового сектору скоротилася не менше, ніж на 15 тис. голів на тимчасово окупованих територіях, де діяльність молочного бізнесу блокована окупантами. Так, згідно

існуючих прогнозів, подальша чисельність поголів'я корів буде скорочуватися через існуючі проблеми з кормовою базою та іншими складовими операційної діяльності, тому на початок 2023 року загальне поголів'я корів у сільськогосподарських підприємствах може зменшитися з 423,7 до 394,2 тис. голів (рис. 2), за умови, що радіус просування ворога залишиться незмінним [9].

Рис. 2. Динаміка поголів'я корів у промисловому секторі України*.

Примітка: * - з лютого 2022 року прогнозовані значення (оптимістичний сценарій). Під оптимістичним сценарієм розуміємо ситуацію, коли площа окупованих територій та тих, на яких ведуться бої, залишиться незмінною протягом року, а на територіях, вільних від бойових дій, кормова база буде достатньою.

Станом на 30.04.2022 в окупації українських територій або з проведенням активних бойових дій перебувають 10 українських областей, де зосереджено 43,2% від загальної чисельності усього поголів'я промислового сектору та 42,3% від загального валового виробництва молока в державі. Нажаль, обставини склались так, що максимальну питому частку молока виробляли саме найгарячіші на сьогодні точки – Чернігівська (8,9% всього промислового молока), Харківська (8,9%), Київська (8,2%), Сумська (5,9%) та Житомирська (4,3%) області України. Багато поголів'я тут знищено або є проблеми з кормовою базою, реалізацією молока, логістикою постачання окремих кормових інгредієнтів, ветеринарних препаратів, фінансові та кадрові проблеми, тому за попередніми прогнозами, виробництво промислового молока у календарному 2022 році, ймовірно, знизиться на 19,5% – з 2,75 до 2,21 млн. т. Крім того, є висока ймовірність того, що фактичні показники падіння можуть бути ще більшими, оскільки фактична продуктивність корів вже станом на сьогодні знизилася від 15 до 70%, залежно від регіону [8].

Аналіз групування підприємств за кількістю великої рогатої худоби на 01 січня 2022 року (табл. 2) показує, що скотарством займаються 1792 підприємства, які налічують 1003,4 голови. Серед цих підприємств 24,4% утримують до 50 голів, 8,9% – 50-99 гол., 31,4% – 100 до 499 голів, 19,8% – 500-999 гол., 7,1% – від 1000 до 1499 гол., 8,4% – більше 1500 гол. Крім того, 45,2% поголів'я худоби знаходиться у підприємствах з кількістю поголів'я понад 1500 голів, а 24,7% – у підприємствах з кількістю від 500 до 999 голів.

Саме такі потужні підприємства мають, як правило, інноваційні технології виробництва яловичини з використанням механізації, автоматизації, комп'ютеризації виробничих процесів. Найменша кількість тварин 0,9-1,1% зосереджена на підприємствах до 100 голів [6].

Таблиця 2. Групування підприємств за кількістю сільськогосподарських тварин на 1 січня 2022.

Підприємства	Кількість підприємств		Кількість тварин	
	одиниць	у % до загальної кількості	тис. голів	у % до загальної кількості
Всього худоби	1792	100,0	1003,4	100,0
до 50	437	24,4	8,8	0,9
50 – 99	159	8,9	11,3	1,1
100 – 499	562	31,4	151,5	15,1
500 – 999	356	19,8	247,6	24,7
1000 – 1499	127	7,1	157,7	15,7
більше 1500	151	8,4	426,5	42,5
У т.ч. корів,	1686	100,0	424,6	100,0
до 50	536	31,8	9,4	2,2
50 – 99	203	12,0	14,5	3,4
100 – 499	716	42,5	177,8	41,9
500 – 999	150	8,9	100,1	23,6
більше 1000	81	4,8	122,8	28,9

Найбільша чисельність поголів'я на сьогодні спостерігається у наступних областях: Хмельницька (223 тис. голів), Полтавська (187,5 тис. голів) та Вінницька (186 тис. голів). Також скорочення спостерігалось і у виробництві м'яса, яке за 2021 рік склало 288,3 тис. т у забійній масі, що на 16,5% ніж попереднього року.

Існують низки невирішених проблем в молочному скотарстві [2, 5]:

- скорочення популяції низки комбінованих порід (сіра українська, лебединська, бура карпатська, симентальська тощо) спеціалізованих молочних порід (айширська, джерсейська, українська червона молочна, українська червоно-ряба молочна, українська чорно-ряба молочна), які набули або набувають статусу локальних порід;
- не достатньо висока молочна та м'ясна продуктивність худоби через нераціональну годівлю (недостатню і незбалансовану) тварин різних статево-вікових груп на фоні проблеми якості грубих та соковитих кормів;
- проблеми з відтворенням (підвищений сервіс-період, перегули, важкі отелення, ендометрити, тощо);
- висока собівартість виробництва молока;
- збитковість виробництва яловичини в більшості вітчизняних господарств;
- виробництво низькосортного молока;

- проблеми низького вмісту білка у молоці промислового виробництва;
- відносно суттєва тривалість непродуктивного періоду – отелення первісток у віці понад 24 місяці;
- тривалість сухостійного періоду понад 70 днів;
- порушення утримання та незбалансована годівля худоби у сухостійний період;
- підвищений рівень вибраковки корів через хвороби метаболічних розладів;
- підвищений рівень вибраковки корів через мастити, гінекологію і т.д.;
- тепловий стрес у піковий період продуктивний та в жаркий період року;
- експлуатація приміщень «застарілого» типу (прив'язне утримання, некомфортні бокси, низька стеля тощо), що не сприяють прояву високого рівня продуктивності на рівні генетичного потенціалу;
- відсутність висококваліфікованих кадрів в умовах виробництва;
- дефіцит якісних джерел БАР або завищені ціни (премікси, мінерали тощо);
- проблеми імунокорекції при вирощуванні молодняку;
- неоптимальна робота молочної ферми в цілому (проблеми менеджменту).

Одним із найбільш перспективних напрямків молочного скотарства є розвиток органічного виробництва. Так, найбільш успішним прикладом виробництва органічної продукції в цілому та тваринництва – органічного молока, зокрема, є ПП «Агроекологія» Шишацького району Полтавської області, що сертифіковане як виробник органічної продукції рослинництва, відповідно до стандарту. Підприємство має розвинуте рослинництво і високопродуктивне молочне стадо симентальської та української червоно-рябої молочної порід великої рогатої худоби. На полях «Агроекології» отримують високі урожаї озимої пшениці, гречки, вівса, ячменю, соняшнику, кукурудзи, із зерна яких виробляють крупи та борошно. Тваринництво повністю забезпечене екологічно чистими кормами власного виробництва. Підприємство сертифіковане як виробник молока для дитячого харчування, а також атестоване як племінний завод з розведення української червоно-рябої молочної породи великої рогатої худоби. Худоба утримується безприв'язно в максимально комфортних умовах (багато часу проводить на вигулах), доїння відбувається в доїльному залі, годівля – з обладнанням кормових столів та роздачі монокорму з використанням спеціальної техніки [3].

Достатньо перспективним напрямком та одним з рушіїв розвитку сільської місцевості України є створення сімейних молочних ферм в рамках Проєкту «Сімейні молочні ферми» за підтримки *Quality FOOD Trade Program* за підтримки Швейцарії в рамках швейцарсько-української програми «Розвиток торгівлі з вищою доданою вартістю в органічному та молочному секторах України», що впроваджується Дослідним інститутом органічного сільського господарства (FiBL, Швейцарія) у партнерстві із SAFOSO AG (Швейцарія). Так, з 2017 року на Рівненщині розпочато великий проєкт з розвитку молочного тваринництва на селі, що реалізується Кластером «Натуральне молоко», за підтримки ТОВ «УкрМілкІнвест». Проєкт спрямований на розвиток молочного тваринництва шляхом допомоги у створенні сімейних молочних ферм та

молочних кооперативів на їх основі. У разі позитивного рішення, родина стає учасником проекту, в межах якого їм допомагають відкрити власний сімейний бізнес і збільшити його у разі протягом 3-5 років, супроводжуючи і допомагаючи на всіх етапах: створення проекту ферми, консультування при будівництві, відбір високопродуктивної худоби, встановлення обладнання, холодильників, фінансовий супровід та впровадження обліку. Після відкриття ферми, вони забезпечують надання регулярних послуг: зооветеринарне обслуговування, послуги осіменіння, технологічна карта кормів, забезпечення силосу, бухгалтерський облік, отримання дотацій. Цілі та завдання проекту: зупинити занепад села і молочної галузі через створення молочних ферм сімейного типу; зміцнити сім'ї та допомогти створити родинний бізнес для багатьох поколінь. До 2030 року згідно планів буде відкрито 5000 сімейних молочних ферм в Україні з загальним поголів'єм корів 15000 голів з валовим добовим надоєм 2250 т [4].

В цілому на сьогоднішній день основним завданням галузі молочного скотарства є тимчасове відпрацювання окремих елементів енергоощадних технологій в умовах обмежених матеріальних ресурсів та подальше відкриття нових ринків збуту та пристосування до умов ведення бізнесу в умовах воєнного часу. Експерти заявляють, що українське молоко та яловичина можуть знайти свого споживача. І, навіть, в перспективі ринок Європи може для відкритися для українців за цими напрямками [8]. Подальший розвиток галузі молочного скотарства по завершенню воєнного часу планується за рахунок збільшення поголів'я корів за умови використання сексованої спермопродукції (табл. 3), покращення породного (генетичного) поліпшення худоби та технічного переоснащення приміщень та технологічних процесів.

В умовах провідного підприємства на Одещині ТОВ «Шабська ферма» стадо нараховує 600 дійних корів з основним завданням на консолідацію стада на голштинську породу, використовуючи спермопродукцію північноамериканської селекції. Стада упродовж року утримують на відкритих майданчиках з дренажною системою. Майданчики обладнані кормовими столами з освітленням і навісами для відпочинку, встановлено поїлки з підігрівом. Планують додатково встановити навіси й систему зрошення для охолодження тварин улітку. При цьому молочна продуктивність корів становить 29–30 кг молока на день з вмістом жиру 4,0%, білка – 3,3%, бакзабрудненість до 30 тис./мл. КСК коливається залежно від пори року – від 120 до 180 тис./мл. Доять корів групами по 100 голів тричі на день, низькопродуктивних – двічі. В якості доїльної зали використовують корівник із молокопроводом (ДеЛаваль) на 210 голів. Приміщення обладнано вентиляторами. Молоко для власної сироварні надходить неохолодженим із молокопроводу в молоковоз і в межах 30 хв. (бактерицидна фаза) доставляється на переробку. За несприятливих погодних умов (жовтень-листопад) бувають сплески маститів (більше 10% при звичному показникові 1,9%). Зима минає без ускладнень. Для профілактики використовують продезінфіковану підстилку з соломи. [7].

Таблиця 3. Розрахункова економічна ефективність використання сексованої сперми у виробничих умовах вітчизняних підприємств.

Показник	Спермопродукція	
	звичайна	сексована
Кількість телиць, гол.	100	100
Заплідненість, %	60	60
Одержано телиць, гол.	30(50%)	54(90%)
Ціна спермопродукції, \$	5	17
Вартість племінної телиці, грн./ гол.	38000	38000
Витрати спермодоз на одне плідне осіменіння, шт.	2	2
Загальні витрати спермодоз на осіменіння, шт.	200	200
Витрати на спермопродукцію, грн.	(200 x 140) 28000,00	(200 x 465) 93000,00
Вартість племінних телиць парувального віку	(30 x 38000) 1140000,00	(54x 38000) 2052000,00
Економічна доцільність, грн.	-	+ 912000,00
Вартість племінних телиць парувального віку з урахуванням витрат на спермопродукцію, грн.	(1140000 – 28000) 1112000,00	(81000 – 3400) 1959000,00
Економічна доцільність використання спермопродукції, грн.	-	+847000,00

Висновки:

1. У результаті комплексної оцінки сучасного стану поголів'я великої рогатої худоба у господарствах усіх категорій в умовах України встановлено в розрізі останніх трьох років (2020-2022рр) тенденцію до стрімкого зниження поголів'я в межах 7,1-8,0 % за рік відповідно до кожного попереднього року.

2. Аналіз групування підприємств за кількістю великої рогатої худоби на 01 січня 2022 року показує, що скотарством займалися 1792 підприємства, в яких налічувалось 1003,4 голів великої рогатої худоби.

3. Подальший розвиток галузі молочного скотарства повинен відбуватися за рахунок збільшення поголів'я корів за рахунок використання сексованої спермопродукції, подальшого вдосконалення порідного (генетичного) поліпшення худоби за рахунок використання спермопродукції бугаїв-поліпшувачів за такими ознаками як збільшення молочної продуктивності та вмісту білка в молоці зокрема, легкість отелення, продуктивне довголіття на фоні технічного (технологічного) переоснащення приміщень та технологічних процесів відповідно із сучасними вимогами (достатньо простору, багато чистого повітря, комфортні бокси для відпочинку, наявність доїльних залів тощо).

4. Поряд з подальшим розвитком крупнотоварного молочного виробництва – модернізація існуючих, створення нових промислових комплексів з виробництва молока з потужністю виробництва 300 голів дійного стада і більше, що потребують значного капіталовкладення, станом на сьогодні в Україні поступово набуває розвитку новий напрямок створення молочних сімейних ферм в різних регіонах нашої держави з потужністю виробництва 20-50 голів дійного стада.

5. Одним із перспективних методів утримання молочної худоби в умовах півдня України є технологія цілорічного утримання молочної худоби усіх статево-вікових груп на вигульних майданчиках за винятком новотільних корів, що перебувають у родильному відділенні до нормалізації вимені. Дана технологія популярна в США та достатньо відпрацьована й адаптована в умовах ТОВ «Шабська ферма» Білгород-Дністровського району Одеської області як пілотного господарства з цього питання.

6. Іншим перспективним напрямком розвитку молочного скотарства в Україні є подальший розвиток або створення органічних ферм (ПП «Агроєкологія» Шишацького району Полтавської області,) або так званих екоферм по типу Заміського Комплексу «Еколандія» Одеського району Одеської області.

Список використаних джерел

1. Експорт української молочної продукції зменшився на 20%. URL: <https://agropolit.com/news/18100-eksport-ukrayinskoyi-molochnoyi-produktsiyi-zmenshivsya-na-20> (дата звернення 01.08.2022).
2. Костенко В. І. Технологія виробництва молока і яловичини. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 672 с.
3. Органічна платформа. ПП «Агроєкологія» URL: <https://organic-platform.org/pp-agroekologiya/> (дата звернення 01.08.2022).
4. Сімейні молочні ферми. URL: <https://smf.org.ua/about-project/> (дата звернення 01.08.2022).
5. Сусол Р. Л. Профілактика метаболічних розладів у молочному скотарстві. Тваринництво та ветеринарія. 10/2018. С. 48-50.
6. Тваринництво України 2021: статистичний збірник. К.: Державна служба статистики України, 2022. 160 с. URL: <http://agroua.net/statistics/> (дата звернення 01.08.2022).
7. ТОВ «Шабська ферма». URL: <http://milkua.info/uk/post/tov-sabska-ferma> (дата звернення 01.08.2022).
8. Що відбувається в Україні: веб-сайт. URL: <http://milkua.info/uk/post/vijna-v-ukraini-ta-svitovij-molocnij-rinok> (дата звернення: 29.04.2022).
9. Як забезпечити прибутковість скотарства? URL: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichnyi-hektar/item/19347-yak-zabezpechiti-pributkovist-skotarstva.html> (дата звернення 01.08.2022).

CURRENT STATE AND DEVELOPMENT PROSPECTS OF THE DAIRY CATTLE BREEDING INDUSTRY IN UKRAINE

A. Elfeel, O. Husyatinska, R. Susol

As a result of a comprehensive assessment of the current state of the number of cattle in farms of all categories in Ukraine there is a tendency for rapid decline in the number of cattle in the range of 7.1-8.0% per year in the last three years (2020-2022). The analysis of enterprises grouping by the number of cattle as of 01.01.2022 shows that 1792 enterprises with 1003,4 thousand heads were engaged in cattle breeding. Further development of the dairy cattle breeding industry should take place by increasing the number of cows through the use of sexed sperm products; year-round cattle housing in the paddocks, the creation of organic farms.

Key words: *dairy cattle breeding, current state, problems, development prospects.*